

Кейс-стаді та пошукові дослідження

ДОСВІД ПСИХОПРАКТИЧНОГО СУПРОВОДУ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ПОСТТРАВМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ВЕТЕРАНІВ І ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Ткаченко Олександр

DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0007

Анотація

Актуальність. Мета статті - виявлення основних принципів та особливостей створення доказової психологічної практики роботи з ветеранами російсько-української війни та членами їх сімей в межах проекту “Ветеранська хата”, орієнтованому на їх успішну реадаптацію до цивільного життя, професійну ресоціалізацію та підтримку посттравматичного розвитку таких осіб.

Методологія. Методологія роботи з ветеранами ґрунтується на постнекласичній парадигмі акмеологічного розвитку особистості, яка орієнтована на посттравматичний розвиток таких осіб у груповій роботі на основі суб’єкт - суб’єктних стосунків психолога і клієнтів та створення психопрактичних умов для переосмислення ветеранами та їх сімейним оточенням травматичного досвіду демобілізованих бійців і появу нових життєвих смислів, пов’язаних з їх професійною ресоціалізацією та особистісним зростанням.

Результати. В реалізації авторського проекту Ветеранська хата в роботі з ветеранами та членами їх сімей реалізовано комплексний підхід, що забезпечує поєднання освітньої (магістратура з психології) та психопрактичної складових їх професійної ресоціалізації. Ключовим змістом психопрактичного супроводу є практики, орієнтовані в напрямку посттравматичного зростання учасників проекту, а саме: зміцнення Еґо-потенціалу ветеранів, організація засобами групової роботи їх екологічного переосмислення травматичного досвіду подій війни та появу нових смислів життя, пов’язаних з набуттям нової професії психолога, що створює умови для позитивних особистісних трансформацій всіх учасників програми. Досвід впровадження авторського проекту Ветеранська хата на базі факультету психології та Центру ветеранського розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка, орієнтований на психологічну підготовку демобілізованих учасників війни та членів їх сімей до майбутньої роботи з побратимами, засвідчує перспективність орієнтації на постнекласичну методологію практичної роботи, зокрема, використання принципів акмеологічного розвитку особистості, а також потребує особливої уваги до потенціалу життєстійкості фахівців-психологів, які здійснюють таку роботу.

Ключові слова: ветерани та члени їх сімей; професійна ресоціалізація, посттравматичне зростання; психопрактичний супровід; доказова психологічна практика; акмеологічний розвиток особистості.

Актуальність

В результаті російсько - української війни в українському суспільстві з'явилися нові групи населення: «воюючі» і ветеранів війни (ті, хто активно переживає події війни і має бойовий і травматичний досвід), переміщених осіб і «співпереживаючих»: волонтери і небайдужі патріоти країни (ті, хто активно переживає події війни і теж має первинний або вторинний (переважно вікарний) травматичний досвід) і «мирні фахівці» (ті, хто знаходяться у відносно безпечних умовах життя, не мають досвіду роботи військового психолога і дистанційовуються від травматичного досвіду війни, виносячи війну «за дужки» власного життя). Тому досвід психологічної практики, «мирних фахівців» розрахований на проблеми людей, не завжди сприймається як релевантний травматизованими клієнтами з військовим досвідом.

Саме тому, в сучасних умовах війни та післявоєнного миру виникає нагальна потреба в спеціалізованій психологічній роботі з ветеранами та членами їх сімей з урахуванням особливостей їх екзистенціального досвіду. Цей досвід обумовлено наявністю у таких осіб травматизації та післякризових переживань в ході осмислення травматичного досвіду. Робота з таким досвідом (назвемо її ветеранською психологічною практикою) вимагає від людини системної трансформації особистості і пошуку нових смислів життя, що стає ключовим змістом психологічної практики психолога в роботі з підтримки посттравматичного зростання таких клієнтів.

Мета публікації полягає в узагальненні досвіду розробки та апробації практики посттравматичного розвитку ветеранів війни та членів їх сімей з урахуванням психологічних особливостей таких осіб та виявленні основних принципів організації такої практики.

Теоретичний бекграунд

Як відомо, «доказова психологічна практика» - Evidence-based practice in psychology (EBPP) - має забезпечувати ефективність психологічних втручань шляхом інтеграції: 1) найкращих наявних досліджень, 2) спираючись на власний та колегіальний клінічний досвід, отриманий у ході практики та 3) врахування індивідуальних особливостей клієнтів, включаючи їхні соціокультурні особливості, цінності та уподобання (APA, 2006). Також наголошується на важливості врахування етичних настанов та формування клінічного (професійного-авт.) мислення фахівця.

При цьому вказується на надмірну «унауковленість» та применшення цінності практичного досвіду (Великодна, 2025).

В психосоматиці (Адамова, 2025) розглядаються такі методологічні принципи практичної допомоги: 1) доказовості, що передбачає використання лише тих методів, ефективність яких підтверджена дослідженнями, метааналізами та систематичними оглядами; 2) відтворюваності результатів досліджень різними дослідниками, що забезпечує їхню наукову надійність; 3) об'єктивності, що передбачає використання методів, які повинні ґрунтуватися на об'єктивних даних. Також звертається увага на неklasичні методологічні принципи: 4) додатковості - доповнення різними підходами дослідження одного явища; 5) процесів; когерентності - узгодженості різних рівнів аналізу психічних явищ. Наголошується, що неklасика визнає значення суб'єктивного та індивідуального досвіду як психолога, так і пацієнта та ставить під сумнів абсолютну об'єктивність наукового знання.

Доказова практика в психотерапії (Evidence-Based Practice - EBP) – це підхід, що використовує науково підтверджені методи для профілактики, діагностики та лікування психічних розладів. Адаптація таких практик є обов'язковим процесом, що забезпечує їхню ефективність (Алексіна, 2025).

В плані пошуку продуктивного досвіду психотерапевтичної допомоги військовим, ветеранам та потерпілим від воєнного лиха, привертає увагу логотерапевтичний підхід, зокрема, логотерапевтична модель (Гнатюк, Purjo, 2025) та спрямування побудованої на її основі логотерапевтичної практики на пошук смислу і посттравматичне зростання клієнтів, в якій поєднується: фокус на минулому (емоційне, когнітивне, тілесне опрацювання травматичного досвіду) – фокус на теперішньому (переоцінка досвіду, усвідомлення власних змін, прийняття реальності через силу духу, усвідомлення власних цінностей) – фокус на майбутньому (реконструкція бачення майбутнього, пошук сенсів життя, планування цілепокладання щодо власних цінностей, актуалізація відповідальності). Така практика сприяє розвитку духовного виміру і позитивних змін особистості, трансформації травматичного досвіду переживання подій війни в опору для позитивних змін у бутті окремої людини, набуттю клієнтами нового сенсу існування.

Показовими також є результати дослідження з використання доказового підходу до психологічної практики (EBPP) серед фахівців України. Група фахівців під керівництвом академіка Карамушки Л., узагальнює результати здійсненого у 2025 році опитування, спрямованого на виявлення потенційних предикторів використання EBPP серед українських психологів, яке охоплювало когнітивні та поведінкові змінні фахівців при роботі з клієнтами (Депутатов В., Великодна М., Лазос Г., Карамушка Л., Клименко І., Писаренко Т. 2025). Основними предикторами інтенсивності впровадження елементів EBPP виявилися досвід особистої терапії та

отримання спеціалістом супервізії. Також була виявлена слабка кореляція між когнітивною та поведінковою змінною опитаних психологів-практиків. Це підкреслює потребу в оптимальному поєднанні в навчальних програмах підготовки спеціалістів-психологів формування разом із знаннями практичних навичок та створення умов для подальшої роботи з розвитку особистості психолога.

Особливості роботи фахівців-психологів над створенням та реалізацією психологічних практик роботи з ветеранами російсько-української війни та членами їх сімей обумовлені наявністю значного післякризового травматичного досвіду ветеранів та орієнтацією на посттравматичний розвиток їх особистостей. Важливою основою розробки подібної психологічної практика для ветеранів є опора на громадський сектор, активна співпраця з Міністерством у справах ветеранів та Центрів зайнятості країни як активних агентів соціальної політики України. Важливим у цьому контексті стає і вироблення та усвідомлення широким колом громадян особливостей ставлення держави та населення воюючої країни до військових та ветеранів, яке виявляються в наступних тезах:

- ставлення цивільного населення і окремих його суб'єктів до воюючих співгромадян та ветеранів є «лакмусовим папірцем» суспільної моралі українців у військовий та повоєнний час;

- установка на посттравматичне зростання ветеранів і членів їх сімей фактично створює умови для пошуку та психоедукації таких осіб, які прагнуть до саморозвитку та позитивних змін власного життя, психологічної допомоги тим, хто опинився у схожих непростих життєвих обставинах, трансформації суспільства в цілому. Таким чином, практична психологічна робота з ветеранами і членами їх сімей передбачає формування психологічної готовності демобілізованих учасників війни та членів їх сімей до майбутньої роботи з побратимами.

Теоретики-методологічні принципи, закладені в основу ветеранської психологічної практики, ґрунтуються на смислому механізмі акмеологічного розвитку особистості (Ткаченко, 2021) і формулюються таким чином:

- аксіологічний принцип (встановлення «верхньої планки») - передбачає формування цільової ціннісно-сислової установки на вищі цінності;

- акмеологічний принцип (прагнення до змін) – передбачає прагнення до досягнення ціннісно-сислової установки на основі вищих цінностей шляхом творення нових життєвих смислів і розвитку особистості;

- суб'єктно – вчинковий принцип (Татенко В., 2009) - інтегрує методологічні установки аксіологічного та акмеологічного принципів у прикладанні до їх об'єктивації в реальному житті, що розуміється як діяльнісні акти вчинення всіх учасників психологічної практики за моделлю вчинку смоперетворення В.Роменця (Роменець В., 2006). У професійній реальності це проявляється як динамічна системи активностей, орієнтованих на самоперетворення учасників реалізації програми апробації практики психологічної допомоги клієнтам, результатом якої

виступає іноваційний особистий досвід як фахівців, так як клієнтів;

- принцип реалізації справи життя (акмесоціалізації) людини – вказує на особливості організації її життєвого шляху, коли вчинення стає постійною практикою наповнення трансформації особистості смисловими новоутвореннями як на індивідуально-особистісному, так і соціально-культурному рівнях.

Методичні орієнтири розробки і впровадження психологічної практики обумовлені необхідністю осмислення ветеранами травматичного досвіду, що має відбуватись на основі вищих людських цінностей і потребує субект-субектних стосунків клієнтів і психолога як діалогової основи акмеологічного розвитку особистості (Ткаченко, 2021). Такий методичний підхід передбачає наступні настанови:

1) домінування в практичній роботі методології, ґрунтованій на телеологічному (причинно-цільовому) принципі дослідження та суб'єкт - суб'єктних стосунках клієнта і психолога за принципом «свій до свого»;

2) при цьому важливо, що особистість психолога-практика має бути як мінімум «рівновеликою» за своєю життєстійкістю (психологічною стійкістю) з особистістю клієнта (в нашому випадку це – демобілізований військовий психолог з бойовим досвідом);

3) орієнтація на вищі цінності та посттравматичний розвиток учасників групової роботи, що передбачає активне використання у практичній роботі філософсько-психологічних та логотерапевтичних інструментів;

4) органічне поєднання терапевтичного (орієнтованого на опрацювання травматичних переживань подій війни) і розвивального (орієнтованого на посттравматичне зростання і розвиток особистості) напрямів; важливо, щоб «занурення» в кожен з цих напрямів було чітко збалансованим, відповідно до потреб клієнта.

Методологія

Методологія роботи ґрунтується на постнекласичній парадигмі науково-психологічного дослідження, центральним елементом якої виступає принцип системного еволюціонізму, та принципах акмеологічного розвитку особистості, обґрунтованих в докторській дисертації автора, які описані вище (Ткаченко О.А., 2021). Практична реалізація такої методології здійснювалась в рамках розробки та реалізації проекту «Ветеранська хата» (ВХ), основною базою якої виступає Центр ветеранського розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Прект реалізується в ході чотирьох етапів.

1) Підготовка до вступу на навчання в ЗВО за програмою психологічної підготовки, яка передбачає підбір кандидатів з числа ветеранів та членів родин військового з дотичним травматичним досвідом (дві «хвили» на рік), проходження

реабілітаційно-розвивальної програми 1-ї хвилі та Сертифікатної програма КНУ з підготовки до Єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) з педагогіки та психології (розробники: професор О. Власова, доцент О. Ткаченко, доцент М. Жиленко).

2) Перший рік навчання учасників 1-ї хвилі в магістратурі за освітньо-професійною програмою “Психологія дитинства і сім’ї” (гарант програми професор кафедри психології КНУ Олена Власова) та психологічна практика з учасниками 2-ї хвилі Ветеранської хати за принципом «свій до свого».

3) Другий рік навчання в магістратурі учасників 1-ї хвилі та їх психологічна практика з учасниками Ветеранської хати наступних наборів («хвиль») в якості консультантів-«стажерів». Підготовка та захист кваліфікаційної роботи магістра з психології та отримання професійної кваліфікації Практичний психолог (соціальна сфера). Вступ до магістратури на 1-й рік навчання учасників 2-ї та 3-ї хвиль, які успішно пройшли ЄФВВ.

4) Психологічна ординатура - післямагістерський супровід входження в професію на робочому місті ветеранів та членів їх сімей 1-ї хвилі, отримання державного сертифікату професійного. В подальшому система психопрактичного супровіду виходить на наступний цикл з перспективою самоорганізації і розвитку випускників проекту.

Вибірка. До програми було залучено 160 демобілізованих військових та членів їх сімей, з яких за результатами співбесіди для подальшої рекреаційно-психоедукаційної роботи відібрано 72 учасника (з них УБД -25 осіб). З їх числа для навчання в ЗВО рекомендовано 44 особи. В магістратурі КНУ за програмою “Психології дитинства і сім’ї” у 2024-2025 рр. навчаються 27 осіб, серед яких 11 – УБД.

Методи. В ході організації та реалізації психопрактичного супроводу навчання ветеранів на кожному етапі застосовується наступний базовий психодіагностичний пакет методик рубіжного контролю: опитувальник посттравматичного росту (ОПТР) Тадеші і Калхауна в адаптації М. Ш. Магомед-Емінова; опитувальник симптомів ПТСР PCL-5 в адаптації В. Безшейка; проєктивна методика незакінчених речень Ж. Нюттена в адаптації М. Ш. Магомед-Емінова (модифікований варіант); проєктивна методика «Дерево» К. Коха; процедура семантико-смиислового аналізу (ПССА) (Ткаченко, 2019). Також В якості методів дослідження в роботі також широко використовуються нарративний метод (кожен учасник по ходу участі в проєкті у спеціальному зошиті відображує «особисту життєву історію») Робота має переважно груповий характер, тому акцент зроблено на активних соціально-психологічних методах та суворому дотриманні суб’єкт - суб’єктних стосунків психолога і клієнтів в практичній роботі.

Результати

Професійна підготовка психологів, орієнтованих на ветеранську практику, реалізується на базі вищої психологічної освіти. Навчально-контекстна модель навчання передбачає таку форму організації освітнього проекту, за якою студенти не лише опановують психологічні знання та навички, передбачені змістом освітньо-професійною програми підготовки магістра психології. Вони також отримують психопрактичний супровід (ППС) в позанавчальний час, який використовується в тому числі і для опрацювання їх травматичного досвіду. В роботі активно використовується реальний досвід учасників програми, а також навчальне моделювання ситуацій екзистенційного змісту. Все це створює необхідні умови для “відпрацювання” важких переживань учасників, практичного освоєння учасниками навичок совладання та емпатійного слухання, використання психологічних знань, передбачених програмою навчання в магістратурі та набуття практичних умінь і фахових компетентностей психологічної допомоги.

Всього упродовж профедення 3-х хвиль на програму зареєструвались 160 осіб. Група емпіричного дослідження сумарно склала 77 на вході і 44 учасників на виході, з них 27 пробовжують навчання в магістратурі КНУ. Контрольні діагностичні зрізи проводились на початку і в кінці кожної хвилі, що дозволило виявити певну смисложиттеву динаміку учасників програми.

За результатами дослідження 1-ї хвилі програми на етапі підготовки до вступу на навчання, найбільш ефективними виявились проєктивні методики. За результатами процедури семантично-сислового аналізу смисложиттева динаміка учасників дослідження змінилась з мрій про перемогу на прагнення робити своє майбутнє таким, щоб миру бути. Більшість з тих, кому вдалось вступити до магістратури (74%), також продемонстрували значуще зростання мотивації навчання.

В ході реалізації психпрактичного супровіду з числа учасників 1-ї хвилі виділилась група найбільш ініціативних студентів чисельністю 7 осіб (це - 47% з тих, хто вступив на навчання в магістратуру). Всі вони висловили бажання працювати з учасниками наступних хвиль спочатку як члени групової роботи за принципом «рівний рівному», потім як консультанти-стажери. Кожен з цих учасників виділявся особливостями перебігу травматичних переживань (за даними ПТСР), власним шляхом посттравматичного розвитку (за даними ОПТР) професійною індивідуальністю (за результатами проєктивної методики «Дерево», де проявились індивідуальні особливості їх творчості в професійній діяльності).

Результати процедури семантико-сислового аналізу у цієї групи учасників демонструють, що протягом всього перебування у проєкті зміст загального концентрованого смислу принципово не змінився і визначається як “- ... війна для

мене – надія на добре майбутнє”. Специфічні концентровані смисли змінились: з – “... як тільки опаную нову професію, стане можливим наблизитись до моря справ”, - на початку на – “... навчимося краще допомогати побратимам, оскільки мирні люди таке ніколи ...” - на момент завершення 3-ї хвили. При цьому, коефіцієнт співпадіння (С) при порівнянні цих семантичних масивів склав 0.4, при відсутності статистично значущого кореляційного зв'язку між параметрами ($r_{\text{емп.}} = -0.07$ при $r_{0.01} = 0.76$, $r_{0.05} = 0.63$). Отже, кінцевий варіант специфічного концентрованого смислу доцільно розглядати як смислове новоутворення, що вважаємо індикатором продуктивної особистісно-професійної трансформації свідомості таких осіб.

Висновки

Представлений проект психологічної практики “Ветеранська хата”, який проходить апробацію в КНУ імені Тараса Шевченка, сфокусований на посттравматичному особистісному і професійному розвитку демобілізованих воїнів та членів їх сімей і передбачає психопрактичний супровід їх реабілітації для подолання наслідків пережитого травматичного досвіду та професійну ресоціалізацію таких осіб в напрямку навчання надання кваліфікованої психологічної допомоги іншим ветеранам та членам їх сімей. На сьогодні в Центрі ветеранського розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка триває робота 4-ї хвили Ветеранської хати, яка рекрутує, здійснює профвідбір та переднавчальну підготовку і супровід магістрського навчання студентів-ветеранів. На факультеті психології на першому та другому курсі магістратури проходить пілотне навчання ветеранів за програмою підготовки сімейного психолога і до кінця 2025 року очікується перший випуск таких фахівців з присвоєнням професійної кваліфікації Практичний психолог (соціальна сфера).

Досвід створення та реалізації психологічної практики для ветеранів показав, що, окрім врахування традиційних принципів побудови практики психологічного супровіду вкрай важливою є орієнтація на постнекласичну методологію в організації роботи з ветеранами та членами їх сімей, зокрема, опора на використання принципів акмеологічного розвитку особистості та формування особистісно-професійної готовності учасників програми до роботи з подібним контингентом клієнтів, у становленні якої вкрай важливими стають як професійна обізнаність, так і досвід переживання дотичних подій воєнного життя, а також загальна життєстійкість особистості фахівця-психолога. В межах цієї роботи особливо слід акцентувати увагу на індивідуальності майбутнього спеціаліста як особистості і професіонала, що потребує індивідуалізованого підходу в роботі в ветеранами проекту з метою їх якісної підготовки для психологічної допомоги побратимам та членами їх сімей.

Список використаних джерел

- Адамова О. (2025). Класичні та неklasичні методологічні принципи у доказовій психосоматиці. Актуальні питання доказової практики в психології і психотерапії: матеріали І Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (17 травня 2025 р., Київ) / [за науковою редакцією М.С. Великодної, Г.П. Лазос, І.С. Клименка]. Київ: Видавництво Ліра-К, 2025. – Ст. 7-11
- Алексіна Н. (2025). Адаптація доказових практик психотерапії: методичні аспекти та алгоритми роботи. Актуальні питання доказової практики в психології і психотерапії: матеріали І Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (17 травня 2025 р., Київ) / [за науковою редакцією М.С. Великодної, Г.П. Лазос, І.С. Клименка]. Київ: Видавництво Ліра-К, 2025. – С. 11-15.
- Великодна М. (2025). Доказова практика в психології та психотерапії: до визначення понять. Актуальні питання доказової практики в психології і психотерапії: матеріали І Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (17 травня 2025 р., Київ) / [за науковою редакцією М.С. Великодної, Г.П. Лазос, І.С. Клименка]. Київ: Видавництво Ліра-К, 2025. С. 15-20
- (APA, 2006). APA Presidential Task Force on Evidence-Based Practice. Evidence-based practice in psychology. *American Psychologist*, May-June; 61(4):271-85. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.61.4.271>
- Гнатюк Г., Purjo Т. (2025). Логотерапевтична модель роботи з травматичним досвідом та її роль в розвитку посттравматичного зростання. Актуальні питання доказової практики в психології і психотерапії: матеріали І Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (17 травня 2025 р., Київ) / [за науковою редакцією М.С. Великодної, Г.П. Лазос, І.С. Клименка]. Київ: В-во Ліра-К,. С. 20-25.
- Депутатов В., Великодна М., Лазос Г., Карамушка Л., Клименко І., Писаренко Т. (2025). Використання доказового підходу до психологічної практики серед фахівців України: результати опитування. Актуальні питання доказової практики в психології і психотерапії: матеріали І Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (17 травня 2025 р., Київ) / [за науковою редакцією М.С. Великодної, Г.П. Лазос, І.С. Клименка]. Київ: Видавництво Ліра-К . с.20-32.
- Татенко В.О. (2009). Сучасна психологія: теоретично-методологічні проблеми навч. посіб. / В.О.Татенко. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк».– 288 с.
- Ткаченко О. А. (2021). Психологія акмеологічного розвитку особистості: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2021. 467 с.
- Ткаченко О. (2019). Процедура семантико - смислового аналізу дослідження розвитку акмеорієнтованої зрілої особистості. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. 2019. № 1 (10). С. 95 - 99.

Роменець В.А. (2006). Вчинок і постання канонічної психології. Людина. Суб'єкт. Вчинок.: Філософсько-психологічні студії. За заг. ред. В.О. Ткаченка. – К.: “Либідь” – с.11 -36.

EXPERIENCE OF PSYCHOPRACTICAL SUPPORT OF PROFESSIONAL RESOCIALIZATION AND POST-TRAUMATIC DEVELOPMENT OF VETERANS AND THEIR FAMILY MEMBERS

Tkachenko Oleksandr

DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0007

Abstract

Relevance. The purpose of the article is to identify the features and basic principles of creating evidence-based psychological practice of work with veterans of the Russian-Ukrainian war and their family members within the framework of the “Veteran's House” project, focused on their successful readaptation to civilian life, professional resocialization and support for the post-traumatic development of such individuals.

Methodology. The methodology of working with veterans is based on the post-non-classical paradigm of acmeological personality development, which is focused on the post-traumatic development of such individuals in group work on the basis of subject-subject relationships between the psychologist and clients and the creation of psychopractical conditions for the rethinking by veterans and their family environment of the traumatic experience of demobilized soldiers and the emergence of new life meanings associated with their professional resocialization and personal growth.

Results. In the implementation of the author's project Veteran's House in work with veterans and their family members, a comprehensive approach was implemented that provides a combination of educational (master's degree in psychology) and psychopractical components of their professional resocialization. The key content of psychopractical support is practices oriented towards post-traumatic growth of project participants, namely: strengthening the Ego-potential of veterans, organizing their ecological rethinking of the traumatic experience of war events through group work and the emergence of new meanings of life associated with acquiring a new profession of psychologist, which creates conditions for positive personal transformations of all program participants. The experience of implementing the author's project Veteran's House on the basis of the Faculty of Psychology and the Center for Veteran Development of Taras Shevchenko National University of Kyiv, focused on the psychological preparation of demobilized war participants and their family members for future work with fellow soldiers, testifies to the promising orientation towards the post-non-classical methodology of practical work, in particular, the use of the principles of acmeological personality development, and also requires special attention to the resilience potential of psychologists who carry out such work.

Keywords: veterans and their family members; professional resocialization, post-traumatic growth; psychopractical support; evidence-based psychological practice; acmeological development of the personality.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Ткаченко Олександр

Доктор психологічних наук, доцент

Провідний фахівець Центру ветернського розвитку

Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7586-0027>

Електронна пошта: altkachenko2@gmail.com

Застереження: Автор заявляє, що його думки та погляди, висловлені в цьому рукописі, не підлягають впливу жодних організацій.

Конфлікт інтересів

Автору не відомо про конфлікт інтересів у процесі підготовки цієї публікації.

ПРО ЦЮ СТАТТЮ

Цитувати цю статтю

Ткаченко Олександр. ДОСВІД ПСИХОПРАКТИЧНОГО СУПРОВОДУ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ. 2025 Журнал «Соціалізація та розвиток людини» Том 7. № 1. DOI: 10.37096/SHDISJ-25-1.1-0007

Подано 10 вересня 2025 р. / Переглянуто 01 листопада 2025 р. / Затверджено 16 листопада 2025 р. Опубліковано: 31 грудня 2025 р.

DOI: 10.37096/SHDISJ-24-1.1-0007

Відповідальний редактор – Світлана ПАЩЕНКО

ПРАВА ТА ДОЗВОЛИ

Авторське право: © 2025 Ткаченко Олександр. Це стаття з відкритим доступом, що розповсюджується за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0), яка дозволяє необмежене використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії за умови посилання на автора та джерело.